

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№8

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 33 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-avgustda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Smart-logistika texnologiyalarini joriy etish orqali oziq-ovqat mahsulotlarini yetkazib berish tizimini optimallashtirish (Toshkent viloyati misolida).....	14
Mavlanov Sobirjon Pardabayevich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruvning xalqaro tamoyillari asosida boshqaruv sifatini oshirish	20
Sattarov Umirzoq	
Современные банковские продукты	24
Хужамуратов Аббос Мардонович	
Amerika qo'shma shtatlarining ijtimoiy himoya tizimi.....	29
Abdullayeva Sayyora Aleksandrovna	

AMERIKA QO'SHMA SHTATLARINING IJTIMOIIY HIMOYA TIZIMI

Abdullayeva Sayyora Aleksandrovna

Tashkent international university
mustaqil tadqiqotchi,

E-mail: Abdullayeva_S@mail.ru

ORCID: [0009-0003-5557-2946](https://orcid.org/0009-0003-5557-2946)

Annotatsiya: AQShning ijtimoiy himoya siyosati so'nggi bir necha o'n yilliklar davomida sezilarli o'zgarishlarga duch keldi. Tizim dastlab Buyuk Depressiya davridagi iqtisodiy inqirozlarga javob sifatida shakllangan bo'lib, hozirda kambag'allikni kamaytirish, ijtimoiy tengsizlikni bartaraf etish va fuqarolar farovonligini ta'minlashga qaratilgan keng qamrovli dasturlarni o'z ichiga oladi. Ushbu maqola AQShning ijtimoiy himoya tizimining tarixiy rivojlanishi, pensiya islohotlari, sog'liqni saqlash, ishsizlik sug'urtasi va ijtimoiy yordam dasturlari kabi asosiy yo'nalishlarini o'rganadi. Shuningdek, moliyaviy barqarorlik, mintaqaviy tafovutlar va demografik o'zgarishlar kabi muammolar tahlil qilinadi. Yakunda AQShning ijtimoiy himoya tizimini yanada samarali va barqaror qilish uchun kelajakdagi siyosat yo'nalishlari muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy himoya, AQSh, farovonlik siyosati, pensiya tizimi, sog'liqni saqlash, kambag'allikni bartaraf etish.

Abstract: The United States' social protection policy has undergone significant transformations over recent decades. Initially established in response to the economic crises of the Great Depression, the system has evolved into a comprehensive framework aimed at reducing poverty, addressing social inequality, and ensuring citizen welfare. This article examines the historical development of the U.S. social protection system, including key areas such as pension reforms, healthcare, unemployment insurance, and social assistance programs. It also analyzes challenges such as fiscal sustainability, regional disparities, and demographic changes. Finally, future policy directions are discussed to make the U.S. social protection system more effective and sustainable.

Key words: social protection, United States, welfare policy, pension system, healthcare, poverty alleviation.

Аннотация: Политика социальной защиты США претерпела значительные изменения за последние десятилетия. Система, изначально сформированная как ответ на экономические кризисы Великой депрессии, превратилась в комплексную структуру, направленную на сокращение бедности, устранение социального неравенства и обеспечение благополучия граждан. В статье рассматривается историческое развитие системы социальной защиты США, включая ключевые направления, такие как пенсионная реформа, здравоохранение, страхование по безработице и программы социальной помощи. Также анализируются такие проблемы, как финансовая устойчивость, региональные различия и демографические изменения. В заключение обсуждаются будущие направления политики для повышения эффективности и устойчивости системы социальной защиты США.

Ключевые слова: социальная защита, США, политика социального обеспечения, пенсионная система, здравоохранение, борьба с бедностью.

KIRISH

Ijtimoiy himoya siyosati davlatning fuqarolar farovonligini ta'minlashdagi eng muhim vazifalaridan biridir. Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh) dunyodagi eng rivojlangan iqtisodiyotlardan biriga ega bo'lishi bilan birga, ijtimoiy himoya tizimi o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, turli davrlarda keng ilmiy va amaliy munozaralarga sabab bo'lgan. AQShning ijtimoiy himoya siyosati aholining ehtiyojlarini qondirish, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va ijtimoiy tenglikni mustahkamlashga qaratilgan bo'lib, mamlakatning barqaror rivojlanishida muhim o'rin tutadi.

Dunyoning eng yirik iqtisodiyotlaridan biri sifatida AQSh fuqarolarining farovonligini oshirish, kambag'allikni kamaytirish va ijtimoiy tengsizlikni bartaraf etish uchun keng qamrovli ijtimoiy himoya dasturlarini joriy etgan. Ushbu tizim 1935-yilda qabul qilingan "Ijtimoiy Xavfsizlik Qonuni" bilan rasmiy shaklga keltirilgan bo'lib, keyinchalik Medicare, Medicaid va boshqa dasturlar orqali yanada kengaytirildi.

So'nggi o'n yilliklarda AQSh ijtimoiy himoya tizimi aholining turli ehtiyojlariga moslashishga yo'naltirilgan holda rivojlantirildi. Demografik o'zgarishlar, iqtisodiy tengsizlikning o'sishi va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga oid dolzarb masalalar tizimni yanada takomillashtirishga qaratilgan yangi yondashuvlarni talab qilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

AQShning ijtimoiy himoya tizimi bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tizimning tarixiy rivojlanishi va hozirgi holatini keng qamrovda yoritadi. Oksford universiteti professori Jacob Hacker o'z ilmiy ishlarida AQShning ijtimoiy himoya tizimi iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaganini qayd etadi, shu bilan birga tizimda xususiylashtirish jarayonlarini yanada samarali va tenglikni ta'minlovchi mexanizmlar bilan uyg'unlashtirish zarurligini ta'kidlaydi [1].

AQShning sog'liqni saqlash tizimi to'liq universal xarakterga ega emas, ya'ni barcha fuqarolarni to'liq qamrab olish mexanizmlarini yanada kengaytirish imkoniyatlari mavjud. 2022-yilda 26 milliondan ortiq amerikalik tibbiy sug'urtasiz bo'lganligi qayd etilgan, bu esa ijtimoiy himoya tizimini yanada kengaytirish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, ijtimoiy himoya dasturlari mamlakat byudjeti doirasida eng yirik xarajatlar qatorida turib, aholining ijtimoiy barqarorligini ta'minlashga sezilarli hissa qo'shmoqda. 2023-yilda Social Security va Medicare dasturlari AQSh byudjetining deyarli 40 % ini tashkil qilgan. Kelgusida ushbu dasturlarni yanada samarali moliyalashtirish bo'yicha strategiyalar ishlab chiqilmoqda.

Kolumbiya universiteti professori Michael Katz o'z ilmiy qarashlarida AQShning farovonlik davlatini boshqa rivojlangan mamlakatlarga nisbatan o'ziga xos xususiyatlarga ega, xususiylashtirish bilan hamkorlikda faoliyat yurituvchi tizim sifatida ta'riflaydi [2]. Uning fikricha, Medicare va Medicaid kabi dasturlar sog'liqni saqlash sohasida muhim yutuqlarga erishishda katta ahamiyatga ega bo'lib, kelgusida universal sog'liqni saqlash tizimini yanada rivojlantirish imkoniyatlari mavjud. Ijtimoiy himoya dasturlari iqtisodiy jihatdan zaif guruhlarni qo'llab-quvvatlash orqali ijtimoiy tenglikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Stenford universiteti professori Paul Pierson ijtimoiy himoya dasturlarining moliyaviy barqarorligi masalasiga e'tibor qaratadi. Uning ta'kidlashicha, 2050-yilga kelib AQShda 65 yoshdan oshgan aholining soni hozirgi 54 milliondan 80 millionga yetishi prognoz qilinmoqda, bu esa Social Security va Medicare dasturlarini yanada samarali moliyalashtirish mexanizmlarini ishlab chiqishni talab qiladi [3]. Ishsizlik sug'urtasi va ijtimoiy sug'urta dasturlari iqtisodiy inqiroz davrlarida fuqarolarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashga xizmat qilib, iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xarvard universiteti tadqiqotchisi Theda Skocpol AQShning ijtimoiy himoya tizimida mintaqaviy tafovutlar mavjudligini qayd etadi. Masalan, janubiy shtatlardagi Medicaid dasturlari shimoliy shtatlarga nisbatan qisqaroq qamrovga ega bo'lib, kelgusida sog'liqni saqlash xizmatlariga teng kirish imkoniyatlarini kengaytirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilmoqda [4]. SNAP, TANF va SSI kabi dasturlar kambag'allik darajasini pasaytirishda samarali bo'lib, masalan, 2021-yilda SNAP dasturi tufayli 8 milliondan ortiq aholi ijtimoiy qo'llab-quvvatlashdan foyda ko'rgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

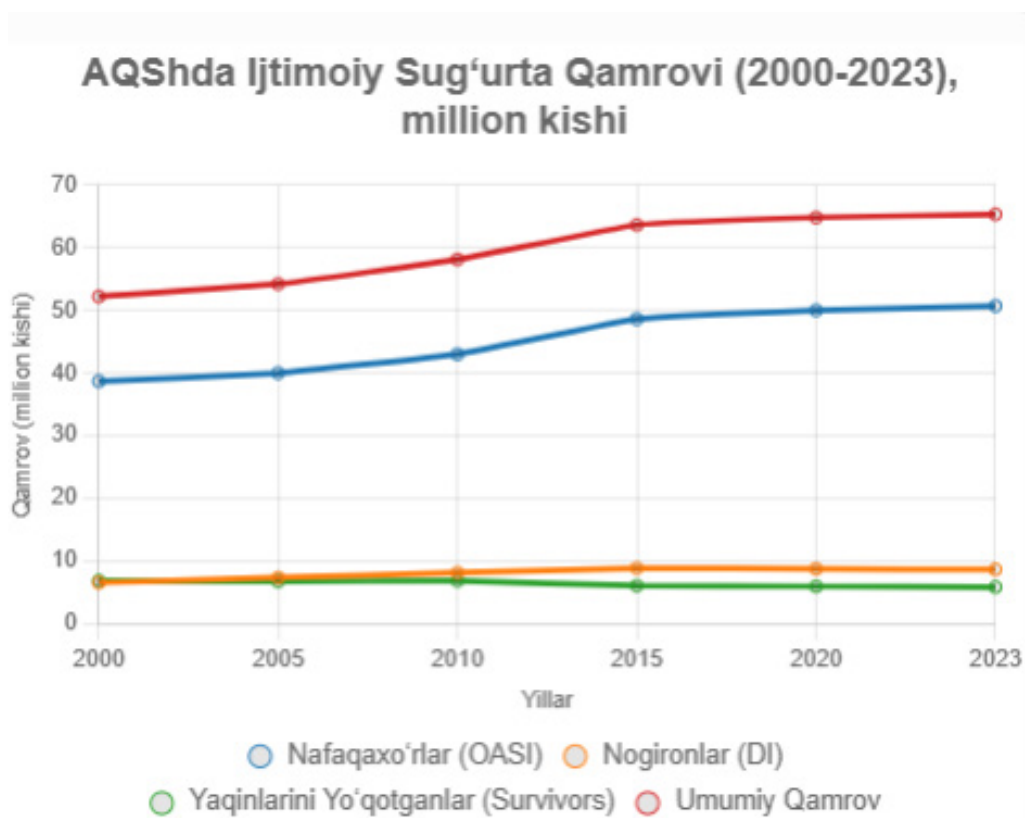
Tadqiqot jarayonida tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, statistik guruhlash, ekspert baholash, ilmiy abstraksiyalash kabi usullar kompleks qo'llanilib, AQShning ijtimoiy himoya tizimini chuqur o'rganishga imkon berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ijtimoiy sug'urta dasturi nafaqaxo'rlar, nogironlar hamda vafot etgan shaxslarning oila a'zolariga moliyaviy yordam ko'rsatadi. 2023-yilda ushbu dastur 67 milliondan ortiq fuqaroni qamrab olgan. Dastur ish haqidan ushlab qolinadigan soliqlar orqali moliyalashtiriladi. Aholi tarkibida qarilik yoshidagi aholining ulushi ortib borayotgani jamg'armalarning kelajakdagi barqarorligini ta'minlash bo'yicha yangi islohotlar zarurligini ko'rsatadi.

Medicare dasturi 65 yoshdan oshgan fuqarolar va nogironlarga tibbiy sug'urta xizmatlarini taqdim etadi, Medicaid esa kam ta'minlangan oilalarni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan. 2022-yilda Medicaid 80 million, Medicare esa 60 milliondan ortiq fuqaroni qamrab olgan. Bunda Medicaid dasturining qamrov darajasi shtatlar bo'yicha farq qilishi mintaqaviy teng imkoniyatlarni kengaytirish zarurligini ko'rsatadi.

Yana bir muhim ijtimoiy dastur — Ishsizlik sug'urtasi bo'lib, u vaqtinchalik ishsiz qolgan xodimlarga moliyaviy yordam ko'rsatadi. Nafaqa miqdori minimal ish haqining 50–70 % ini tashkil etadi va odatda 26 haftagacha to'lanadi. Ushbu dastur federal va shtat hukumatlari tomonidan moliyalashtiriladi va fuqarolarning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi (1-rasm).

1-rasm. AQShda ijtimoiy himoya xizmatlarining qamrovi.

Yuqoridagi ma'lumotlarga ko'ra, 2000-yildan 2023-yilgacha nafaqaxo'rlar soni 38,7 milliondan 50,7 milliongacha ortib, aholining qarishi va "Baby Boomer" avlodining pensiya yoshiga yetishi bilan bog'liq demografik jarayonlarni aks ettirdi. Nogironlik nafaqasi oluvchilar soni 2000-yilda 6,6 million bo'lgan bo'lsa, 2015-yilda 8,9 millionga yetdi va keyingi yillarda barqaror ko'rsatkichni saqlab qoldi. Umumiy qamrov 2000-yilda 52,2 millionni tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilda 65,3 millionga yetdi, bu ijtimoiy sug'urta dasturining kengayib borayotganini ko'rsatadi.

AQSh sog'liqni saqlash tizimi asosan Medicare va Medicaid dasturlariga tayanadi. Medicare federal hukumat tomonidan boshqarilib, keksalar va nogironlarni qamrab oladi. Medicaid esa federal va shtat hukumatlari tomonidan hamkorlikda moliyalashtiriladi hamda kam ta'minlangan fuqarolarga xizmat ko'rsatadi. Tibbiy xarajatlarni qoplash darajasi Medicare'da 80–90 %, Medicaid'da esa 60–80 %ni tashkil etadi. 2022-yilda 26 million fuqaro tibbiy sug'urtaga ega bo'lmaganligi qayd etilgan bo'lsa-da, bu holat tizimning yanada kengaytirish imkoniyatlari mavjudligini anglatadi.

Ishsizlik sug'urtasi dasturi asosan rasmiy sektorda ishlaydigan xodimlarni qamrab oladi. Nafaqa miqdori shtatlarga qarab farq qiladi, biroq odatda minimal ish haqining 50–70 %ini tashkil etadi. Pandemiya davrida (Covid-19) federal hukumat tomonidan qo'shimcha yordam dasturlari joriy etildi va ishsizlik nafaqasining qamrovi kengaytirildi.

AQShning ijtimoiy himoya tizimi fuqarolar farovonligini ta'minlashda bir nechta ustunliklarga ega:

- Kambag'allikni kamaytirish: SNAP va SSI kabi dasturlar millionlab odamlarni qashshoqlikdan chiqarishga xizmat qiladi. Masalan, 2021-yilda SNAP dasturi 8 milliondan ortiq fuqaroni kambag'allikdan xalos qildi.

- Sog'liqni saqlashga keng kirish imkoniyati: Medicare va Medicaid dasturlari 140 millionga yaqin aholiga tibbiy xizmat ko'rsatib, sog'liqni saqlash tizimining samaradorligini oshirdi.

- Iqtisodiy barqarorlikni qo'llab-quvvatlash: Ijtimoiy sug'urta va ishsizlik nafaqalari iqtisodiy inqiroz davrlarida fuqarolarning moliyaviy xavfsizligini ta'minlab, iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. 2023-yilda Social Security dasturi 67 million fuqaroga barqaror daromad manbai bo'ldi.

- Ijtimoiy tenglikni mustahkamlash: Tizim kam ta'minlangan guruhlar, nogironlar va keksalarga yordam ko'rsatib, ijtimoiy adolatni yanada mustahkamlaydi.

- Demografik o'zgarishlarga moslashuv: Pensiya va tibbiy sug'urta dasturlari aholining qarishi sharoitida keksalarning hayot sifatini oshirishga xizmat qiladi.

- Iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish: Yordam dasturlari iste'mol xarajatlarini ko'paytirib, iqtisodiy faollikni oshirishga yordam beradi.

Ushbu afzalliklar AQShning ijtimoiy himoya tizimini global miqyosda samarali va muvaffaqiyatli namunalardan biriga aylantirmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

AQShning ijtimoiy himoya tizimi keng qamrovli bo'lib, pensiya, sog'liqni saqlash, ishsizlik nafaqalari va ijtimoiy yordam dasturlari orqali fuqarolar farovonligini samarali ta'minlamoqda. Tizim kambag'allikni kamaytirish, iqtisodiy barqarorlikni qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy tenglikni mustahkamlashda sezilarli yutuqlarga erishgan. Kelgusida tizimning barqarorligini oshirish va qamrovni kengaytirish maqsadida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun byudjet va jamg'arma manbalarini diversifikatsiya qilish, mintaqaviy tafovutlarni kamaytirish orqali barcha shtatlarda teng imkoniyatli ijtimoiy xizmatlarni ta'minlash hamda sog'liqni saqlash tizimini universal qamrovga yaqinlashtirib, barcha aholiga sifatli tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu orqali ijtimoiy himoya tizimini yanada samarali, barqaror va adolatli qilish imkoniyati yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Hacker, J. S. (2006). *The Great Risk Shift: The New Economic Insecurity and the Decline of the American Dream*. Oxford University Press.
2. Katz, M. B. (2013). *The Undeserving Poor: America's Enduring Confrontation with Poverty*. Oxford University Press.
3. Pierson, P. (2019). *Politics in Time: History, Institutions, and Social Analysis*. Princeton University Press.
4. Skocpol, T. (2000). *The Missing Middle: Working Families and the Future of American Social Policy*. W.W. Norton & Company.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
